

У Бањи Врућици је од 24. до 26. септембра 2015. године одржан 19. Међународни конгрес рачуноводствене и ревизорске професије у Републици Српској под називом:

ФИНАНСИЈСКО ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И УПРАВЉАЊЕ КАО ДЕТЕРМИНАНТЕ УСПЈЕШНИЈЕГ ПОСЛОВАЊА

На овом традиционалном и најпосјећенијем пословном скупу у региону, присуствовало је око хиљаду учесника и гостију са простора бивше Југославије и Европе. На Конгресу је представљено 18 научних радова, написаних од стране 22 аутора, који су објављени у Зборнику радова.

Након уводног обраћања предсједника Управног одбора Савеза рачуновођа и ревизора Републике Српске проф. др Драгана Микеревића, Конгрес је отворио др Зоран Тегелтија министар финансија у Влади Републике Српске. Министар Тегелтија је у свом обраћању нагласио значај рачуноводства као једног од кључних стубова финансијског система. Овом приликом он је истакао да рачуноводствена професија код нас још увијек нема статус који јој у складу са друштвеном улогом припада, а да јој се с друге стране често неправдао приписују пропусти за које није одговорна. Министар је у наставку присутне информисао о спровођењу економске политике Владе Републике Српске. Учесницима су се обратили и Krzysztof Burnos предсједник Удружења овлашћених ревизора Пољске, Ryszard Gorucki предсједник Удружења сертификованих рачуновођа Пољске и Dimitar Yordanov предсједник Удружења рачуновођа и ревизора Бугарске. Генерални секретар Савеза рачуновођа и ревизора Републике Српске, проф. др Новак Кондић у име Савеза рачуновођа и ревизора Републике Српске потписао је Меморандум о разумијевању са Krzysztofom Burnosom предсједником Удружења овлашћених ревизора Пољске и Ryszardom Goruckim предсједником Удружења сертификованих рачуновођа Пољске.

У току првог дана Конгреса одржан је „округли сто“ на којем је представљена нова књига професора др Јована Родића под називом „Стварање доброг и одрживог привредног амбијента“. Књига се бави проблемима примјене концепта фер вриједности и посљедицама које његова неконзистентна примјена има на привредни амбијент земље. У оквиру округлог стола о изазовима и проблемима примјене концепта фер вриједности поред аутора књиге, говорили су проф. др Милован Филиповић, проф. др Драган Микеревић те проф. др Ката Шкарић Јовановић.

У току другог дана Конгреса, Милан Божић директор Бањалучке берзе хартија од вриједности презентовао је начин функционисања Система мултилатералних компензација и цесија у Републици Српској чија се прва примјена у складу са Законом о јединственом систему за мултилатералне компензације и цесије очекује у наредним данима. У наставку објављујемо.

ЗАКЛУЧЦИ 19. КОНГРЕСА СРР РС

1. Приносни, имовински и финансијски положај привреде Републике Српске се погоршао у 2014. у односу на 2012. и 2013. годину као што показују сљедећи подаци:

Приносни (рентабилитетни) положај привреде Републике Српске је у значајном паду у односу на 2013. годину

- *стопа нето приноса на сопствени капитал пала је са 0,9% на (0,23%)¹*
- *стопа нето приноса на пословну имовину је пала са 1,03% на 0,53%*

Имовински положај привреде Републике Српске стагнира што показује:

- *коэффициент обрта оперативне имовине који је и у 2013. и 2014. години на нивоу 0,52 односно 0,53,*
- *коэффициент обрта сталне имовине који је у нивоу 0,73 односно 0,74,*
- *коэффициент обрта обртне имовине који је пао са 1,81 на 1,77,*
- *коэффициент обрта залиха који је у нивоу 6,4 односно 6,6*

Финансијски положај привреде Републике Српске у 2014. години у односу на 2013. годину показују сљедећи подаци:

- *недостајући капитал у привреди Републике Српске ради одржања дугорочне финансијске равнотеже је повећан у 2014. години и износи 2,7 милијарди конвертибилних марака док је у 2013. години био 2,2 милијарде конвертибилних марака,*
- *покриће залиха нето обртним фондом у 2014. години погоршано је и износи 14,5 % док је у 2013. години било 32,6%.*
- *стопа задужености привреде је у 2014. години 47,0% док је у 2013. години била 44,5% а солвентност је пала са 2,20 у 2013. години на 2,16 у 2014. години.*

Разлоге негативног тренда треба тражити, прије свега, због штета насталих мајским поплавама, као и неконкурентности домаће привреде на тржишту.

2. Рачуновође никада до сада нису биле изложене сложенијим захтјевима када је ријеч о примјени одговарајућих правила садржаних у нормативној рачуноводственој основи. Комплексност нормативне основе, која онемогућава рачуновођама да правилно разумију захтјеве који су у њој садржани, може имати

---

¹ Бројке у загради значе да су у минусу, што у овом случају значи да је привреда пословала са стопом нето губитка на сопствени капитал.

једнако погубне посљедице по квалитет финансијског извјештавања као и примјена „креативног рачуноводства“.

3. Примјена „мјешовите“ нормативне основе доприноси комплексности финансијског извјештавања на више начина. Прво, у њој су спојена, по својим циљевима, правилима признавања и вредновања два концепта финансијског извјештавања који се међусобно искључују, концепт историјског трошка и концепт фер вредности. Примјена фер вредности је повећала потребу за коришћењем адекватних процјена појединих позиција биланса, које захтјевају посједовање специфичних знања.
4. Правилна примјена комплексне нормативне основе претпоставља да рачуновође разумију суштину пословања и суштину трансакција. Познавање суштине трансакција и нормативне основе омогућава да одаберу прави начин за тачну презентацију њихових посљедица у финансијским извјештајима. За ово су потребна не само нова, додатна знања, већ и нови приступ едукацији која ће у центар пажње ставити разумевање, а не меморисање, циљева и начела и разумевање концепата финансијског извештавања који су садржани у нормативној основи.
5. Фер вриједност је концепт који је резултат еволуције људске мисли о вредновању. Иако се кроз многобројне расправе указује на озбиљне проблеме које са собом доноси, највиши финансијски извјештајни ауторитети су се определијелили за одлучно подржавање фер вриједности. Опасностима које са собом доноси мора се почети супростављати одговарајућим мјерама, што значи да се концепт фер вредновања не одбацује него се подвргава усавршавању у примјени. Због тога, потребно је указати на проблеме које фер вредновање доноси, на неке битне слабости и потребу усавршавања која треба да донесе квалитетније вредновање, тиме и поузданије финансијско извештавање кроз:
  - борбу против манипулација са фер вредновањем;
  - јачање улоге управљачких органа односно њихове одговорности за квалитет фер вредновања и помјерање одговорности са колективног органа на индивидуе које ту функцију врше;
  - јачање интерних контрола над фер вредновањем;
  - оспособљавање ревизора за анализе фер вредновања;
  - боље профилисање улоге регулатора у надгледању фер вредновања;
  - јачање професије процјењивача која се мора још боље организовати и успоставити систем ревизије процјена.
6. Допринос независних ревизора, настанку а потом и задржавњу негативних ефеката глобалне кризе није занемарив. *Као прво*, ревизори нису на вријеме указивали на неизвјесност у вези вјероватноће наставка пословања (гоинг цонцерн) уздрманих

финансијских институција, што је само додатно продубило ионако већ присутне бројне негативне ефекте кризе. *Друго*, велики број неадекватно изражених мишљења ревизора у периоду прије избијања кризе, посебно када је ријеч о концепту наставка пословања, је био додатни фактор најприје за избијање а касније за убрзавање кризе. *Треће*, али не и најмање битно, забрињава чињеница да су управо ревизорске фирме из круга „велике четворке“ у дужем периоду изражавале позитивно уместо право, односно негативно мишљење о билансима значајног броја својих (по правилу већих) клијената.

7. Без обзира на бројне разлике између функција екстерне и интерне ревизије, које се огледају у њиховим различитим овлашћењима, начину организовања, позиционирању у односу на тијела законодавне и извршне власти, начину и модалитетима достизања независности као кључне одреднице сваке ревизије, степену развијености у системима који се налазе у транзицији и сл., несумњиво је да је ријеч о јединственој професији чију кључну карактеристику представља дјеловање у правцу заштите јавног интереса. Интензивна и континуирана сарадња између ове двије функције, заснована на високо стандардизованим нормама и правилима професионалног и етичког понашања представља, не само законску и професионалну обавезу, већ и апсолутну потребу, посебно у условима када је функционисање институција јавног сектора оптерећено хроничном великвидношћу и бројним другим, више или мање објективним или субјективним разлозима који негативно дјелују на ефикасност и ефективност тих институција.
8. Скретање пажње у ревизорским извјештајима треба да укаже корисницима на информације које су презентоване у финансијским извјештајима а које могу имати значајну улогу код доношења одлука. Исто тако, скретање пажње на питања која нису фундаментална умањује ефикасност ревизорског извјештаја. Ревизорово скретање пажње на сталност пословања може бити упозоравајући сигнал како инвеститорима тако и повјероцима у праћењу даљег рада предузећа. На тај начин повјериоци би могли благовремено реаговати (на примјер, покретањем стечаја) те на тј начин смањити своје губитке, односно губитке привреде у цјелини.
9. Имплементација информационих технологија носи са собом, прије свега, трошкове, без обзира за који се облик информационих технологија ревизорске фирме определијеле. Она такође може изазвати и отпор код запослених услед промјена. Како би се обезбиједила ефикасна имплементација информационих технологија у ревизорској фирми, неопходно је да ревизорске фирме схвате да су информационе технологије континуиране, а не једнократне природе. Након имплементације информационих технологија у ревизији финансијских извјештаја неопходно је константно мјерити и анализирати перформансе у реализација ревизијских ангажмана, како би се на вријеме предузеле мјере и остварили циљеви пословања ревизијске фирме.

10. Циљ финансијског извјештаја је да заинтересованој јавности представи резултате употребе ресурса који су ентитету били на располагању. Ради значаја информација које он има за власнике капитала, менаџере, запослене и државу неопходно је његова истинитост и објективност. Пракса у свијету показује да су истинитост и објективност често доведене у питање. Већина фактора која умањује истинитост и објективност је *субјективне природе* а мањи број су инхерента ограничења. Због тога и ревизори долазе у ситуацију да о финансијским извештајима изразе мишљење које не одговара стварности. Независни ревизори морају уложити максималне напоре да у сваком ревизорском ангажману, увијек и свуда, изразе адекватно мишљење о финансијским извештајима својих клијената. Једино на тај начин, независни ревизори ће повратити свој јако уздрман углед за који су, највећим дијелом, они сами несумњиво главни кривци.
11. Комплексност пословних процеса али и процеса одлучивања је интензивирана са економском глобализацијом и дигиталном економијом. Већа комплексност пословних процеса води ка већим трошковима и углавном дужем времену производње, мањој ефикасности и слабијем квалитету пословања, што битно утиче на пословну извршност и конкурентску позицију предузећа. Менаџмент предузеће може да спречи или утиче на претјерану комплексност. Основна сврха поједностављивања пословних процеса јесте смањења трошкова, скраћење времена одговора купцу и креирање побољшане вриједности за купца, једном рјечју повећање пословне извршности, како оперативне тако и управљачке.
12. Мјерење одступања од очекиване профитабилности представља један од предуслова квалитетног управљања перформансама предузећа. Стратегијска анализа профитабилности омогућава праћење процеса имплементирања стратегије. Она је у функцији давања раних упозоравајућих сигнала о факторима који могу угрожавати примјену стратегије, али и у функцији препознавања нових шанси на тржишту. У том контексту стратегијска анализа профитабилности помаже менаџерима да поставе права питања: *Шта се дешава на тржишту набавке и тржишту финалних производа? Како купци реагују на понуђене вриједности? Како смањење или повећање цијена утиче на пословни добитак? У којој мјери управљање трошковима утиче на профитабилност?* Од пресудног је значаја да се препознају проблеми, одреди њихова тежина и ургентност рјешавања.
13. У промјењивом пословном окружењу иновирање је постало неминовно, чак и у случајевима када производ има функционалне и естетске карактеристике у складу са тренутним потребама тржишта. Због активности које предузима конкуренција, али и због убрзаног општег технолошког развоја, активност иновирања је уобичајена полуга али и претпоставка конкурентности. Са управљачког али и рачуноводственог аспекта кључно је да одлуке, које су донесене у фази дизајнирања (редизајнирања) нових врста учинака, или процеса из којих настају, предодређујуће дјелују на укупне трошкове животног циклуса производа.

Рачуноводствена функција треба да помогне да се идентификује и економска оправданост улагања у иновативне садржаје поредећи износе трошкова и њихових ефеката, а који се очекују од такве врсте улагања, уобичајеним анализама диференцијалних вриједности. У оквиру овог сегмента посебно су анализиране могућности управљања трошковима на бази концепта тзв. циљних трошкова.

14. Проблеми и најзад пропасти, те спасавања неких банака, су изнијели на видјело проблем неодговарајуће институционалне основе за разрјешавање проблематичних банака у Републици Српској и у Републици Србији. Уочене су и одређене слабости у дјеловању супервизорских ауторитета. Ту прије свега мислимо на рано откривање проблема у банкама, правовремено дјеловање и коначно рјешавање пропалих банака. Сви досадашњи случајеви су углавном разрјешени или се разрјешавају при чему су присутни значајни трошкови који падају на терет јавних средстава. Показало се да је нужно унаприједити супервизију по одређеним аспектима усавршавања процедура и увођења инструмената активног дјеловања на банке. У будућој регулативи, која мора хитно бити унапријеђена, се очекује да ће бити уграђен принцип најмањег трошка при чему би коришћење јавних средстава било експлицитно дефинисано са јасним правилима.
15. Једини извор информација о банкама који је доступан јавности, су извјештаји екстерних ревизора који се јавно публикују. Услуге екстерних ревизора плаћају саме банке па се не може искључити и одређена “флексибилност” екстерних ревизора при изношењу својих оцјена вјеродостојности финансијских извјештаја. Ревизорски извјештаји “финансијски писменом” кориснику ипак пружају веома много корисних информација и требају послужити као основ за стручну јавну расправу. Они свакако заслужују већу медијску пажњу *ex ante* а не *ex post* као што је био случај до сада. Сваки извјештај ревизора који говори о некоректном приказивању финансијских извјештаја, је рани индикатор проблема у банци.
16. У Републици Српској нема довољно аналитички разрађене процедуре нити одговорне институције за реструктурирање банака. Законом се омогућава само ликвидација или стечај, и наравно, преузимање од стране јаче банке. Нема институција које су одговорне за реструктурирање посрнуле банке нити могућности да се успостави “бридге” банка или да централна банка подржи реструктурирање својим кредитима за ликвидност. Остаје само национализација или дјелимична национализација банке која не гарантује успјешан даљи рад .
17. Проблеми појединачних, мањих банака, нису узроковали веће проблеме у функционисању финансијског система у Републици Српској нити у Републици Србији. У неком погледу кризе појединачних банака у РС и Србији су биле од користи, јер су у Србији извршена значајна институционална прилагођавања са одговарајућом измјеном закона како би се појачала моћ супервизије и обезбједио систем за разрјешавање проблематичних банака. У том правцу иду и промјене закона у Републици Српској. На срећу, ни у једном нити другом случају, није била ријеч о правој кризи банака већ су ова догађања послужила као озбиљна проба за ванредне ситуације или неке евентуалне системске кризе банака. Ради сигурности пословања, неопходно је и у наредном периоду захтијевати од банака да додатно капитално јачају, првенствено због неповољне наплате потраживања која доводи до

повећања кредитног ризика, кредитних губитака и пада стопе профитабилности. Од посебног је значаја да се капитално ојачају „мање“ банке, јер без повећања капитала неће се моћи изборити за своје мјесто на турбулентном банкарском тржишту. С аспетка позиције ликвидности на основу финансијских извјештаја, банкарски сектор ентитета и Босне и Херцеговине је ликвидан и способан да своје обавезе извршава о року њиховог доспијећа.